

נצבים* ב

(ד, ובלבבך) הוא „קרוב אליך . . מאד“, וכמבואר בארוכה בספר התניא, איך הדבר „קרוב מאד“ לכל אדם להגיע לאהבת ה', כי יש אהבה טבעית ה' מסותרת בלב כל ישראל, „שהיא ירושה לנו מאבותינו“, וא"כ איך האדם צריך להוליד ולחדש האהבה לה' בלבו, אלא רק לגלות האהבה שישנה בלבו פנימה בטבעו מתולדתו.

אבל לכאורה אין זה ביאור מספיק, דקשה לומר שעיקר החידוש ד, „כי קרוב גו“ הוא רק בפרט ד, ובלבבך, כי מזה שהכתוב ממשיך ומפרט „בפיך . . לעשותו“ מובן, שיש חידוש גם בנוגע לדיבור ועשיית האדם. ואדרבה: מזה שהכתוב מקדים „בפיך“ ל, ובלבבך, משמע, שיש חידוש מיוחד (לא בהפרט ד, ובלבבך, אלא) בהפרט ד, בפיך . . לעשותו.

ב. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

אדמו"ר הזקן כותב בריש ספר התניא (ב, שער"ה הספ"ה), שהוא „מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו, לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י“.

וי"ל, שאין כוונת אדה"ז לשתי

א. „כ"י המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה גו' ולא רחוקה גו' לא בשמים גו' ולא מעבר לים גו' כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו“.

והנה לפי פשט לשון הכתובים מובן, שזה ש, קרוב אליך הדבר מאוד גו' הוא חידוש, דיש קס"ד (ע"פ תורה) ש, המצוה הזאת (התומ"צ) היא „נפלאה“ ו, רחוקה, והכתוב מחדש ש, קרוב אליך הדבר מאוד גו'.

ועיקר החידוש הוא בנוגע ל, ובלבבך, וכפי שכותב רבינו הזקן (בספר התניא), „דלכאורה הוא . . נגד החוש שלנו . . שאין קרוב מאד הדבר להפך לבו מ- תאוות עוה"ז לאהבת ה' באמת, וכמ"ש בגמרא: אטו יראה מילתא זוטרתא היא, וכל שכן אהבה“.

וזהו החידוש שבכתוב, שענין זה

(*) וחי' אלו יום הולדת שני המאורות ה' גדולים, הבעש"ט – בשנת נח"ת: ואדמו"ר הזקן – בשנת קה"ת.

(1) פרשתנו ל, יא ואילך.

(2) ראה מפרשים כאן (רמב"ן, כלי יקר, ועוד – עה"פ ל, יא, ב' פירושים ב, המצוה הזאת" אם קאי על כל התורה כולה או על מצות התשובה הנזכרת לפניו. ובאברנאל כאן לאחר שפרשו על התשובה כ' ו, ואמנם חז"ל בדברים רבה (פרשתנו פ"ח, ז') פירשו המצוה הזאת על כללית התורה אמרו כו". וראה לקו"ת פרשתנו מה, ב ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תשעו ואילך. ועוד.

(3) רפ"ז.

(4) ברכות לג, ב.

(*) וראה גם שם, ב ואילך. מדרש לקח טוב

פרשתנו עה"פ.

(5) פי"ח ואילך.

(6) היינו א"פ מי שדעתו קצרה בידיעת ה' אין לו לב להבין בגדולת א"ס ב"ה להוליד ממנו דחילו ורחימו אפילו במוחו ותבונתו לבד" (המבואר בפט"ז ופי"ז שם) – תניא שם רפ"ח. וראה לקמן הערה 9.

(7) להעיר מאלשיך כאן.

(8) שגם לשון השער הוא מאדה"ז.

קצרה, כיון שע"ז מגיע אל „עיר אל-קינו"¹² בלי מניעות ועיכובים.

ביאור הדברים: אע"פ שיש אהבה טבעית בלב כל ישראל, וקרוב מאד לעורר ולגלות אהבה זו שישנה בלבו פנימה בטבעו מתולדתו, מ"מ, כיון שמצ"ע היא מסותרת, דרושה עבודה ויגיעה גדולה שאהבה זו תחדור בכל מציאות האדם (עד ל„פיך . . לעשותו"), וכל זמן שלא חדרה האהבה בכל מציאות האדם הרי האדם „רחוק" מקיום התומ"צ¹³, כי אפשר שיהיו לו מניעות ועיכובים כו' – ע"ד משל הנ"ל ד"רך קצרה וארוכה, שהיא דרך כזו, שההליכה בה- (בכמות) היא קצרה, אבל בנוגע להגעה למחוז חפצו, הכניסה לעיר, ה"ה ארוכה, כי אף שנמצא סמוך ממש להעיר, יש דברים המונעים ומעכבים כניסתו:

ורק כאשר ישנו גם „בפיך גו' לעשו-תו" ה"ז „דרך ארוכה וקצרה", שאין מניעות ועיכובים ליכנס ל„עיר אלקינו", ולכן רק אז נעשה „קרוב" לקיום התומ"צ.

(12) ל' הכתוב – תהלים מה, ב. ועוד.

(13) כי זה ש, בכל עת ובכל שעה בידו של אדם וברשותו הוא להעביר רוח שטות והשכחה מקרבו ולזכור ולעורר אהבתו לה' כו' (תניא רפ"ה), הוא רק בכח, וגם לאחר אהבתו שזוכר ומעורר אהבתו לה', לכבוש היצר בסור"מ וע"ש, לא נעשה זה טבע ב"נ נפשו, וצריך לחזור ולעורר אהבתו אח"כ לכבוש היצר. וראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' 33).

ויש לומר שהסיוע בפכ"ה שם „אלא משום שקיום התומ"צ תלוי בזה שיוכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו שיהי' קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה לא ימ"ש מוכרנו", היא דרגה נעלית בגילוי אהבה מסותרת, שנעשה כמו טבע בנפשו. ועצ"ע.

– בכללות דרגות אהבה מסותרת ועבודת האדם לגלותה – ראה ספר הערכים ח"ב ח"א ערך אהבה מסותרת.

דרכים, דרך ארוכה ודרך קצרה, אלא לדרך אחת שהיא „ארוכה וקצרה",

– וכמו שמצינו בסיפור חז"ל¹⁴ ש- ביטוי זה („דרך ארוכה וקצרה") פירושו דרך אחת – „אמר ר' יהושע בר חנני' . . פעם אחת הייתי מהלך בדרך וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים, ואמרתי לו באיזה דרך נלך לעיר, אמר לי זו קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה", והלכתי בקצרה וארוכה כיון שהגעתי ל- עיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדי-סין חזרתי לאחרתי אמרתי לו בני הלא אמרת לי קצרה, אמר לי ולא אמרתי לך ארוכה" –

היינו שעבודת ה' „בפיך ובלבבך לעשותו" היא „דרך ארוכה" (וכמבואר בארוכה בספר התניא איך להגיע ל- אהבת ה' עד שתביא את האדם למעשה בפועל – „לעשותו"), אלא שהיא גם דרך

(9) יש מפרשים כוונת אדה"צ ב„דרך ארוכה וקצרה" לשתי הדרכים המבוארות בספר התניא, הדרך הא' – אהו"ר הבאות ע"י התבוננות – כמבואר בתניא פט"ז ופי"ז: והדרך הב' – ע"י שהאדם מעורר בעצמו אהבתו הטבעית לה' אחד, כמבואר בפ"ח ואילך: הדרך הא' היא „דרך ארוכה", כי האהבה באה ונולדה ע"י עבודת האדם בהתבוננות בגדלות ה', שענין זה באופן שיוליד אהבה ויראה בלבו של אדם (או אפילו במוח) קשור עם יגיעה וזמן ארוך, והדרך הב' היא „דרך קצרה", לפי שבה אין האדם מוליד בלבו אהבה ויראה לה', אלא רק זוכר ומעורר אהבתו המסותרת שישנה בלב כל ישראל בעצם. ולהעיר ממשנתל"ע ע' 172.

אבל יותר נראה שכוונת אדה"צ היא ללשונו רז"ל „דרך ארוכה וקצרה", ככפנים. ועפ"י מסתבר שכל הדרכים המבוארות בספר התניא הם כאופן של „דרך ארוכה וקצרה".

(10) עירובין נג, ב. ובאיכ"ר פ"א, יט בשנינו

לשון.

(11) באיכ"ר שם: זו קרובה ורחוקה וזו רחוקה וקרובה.

ג. והנה ידוע שאהבת ה' תלוי' ב־ ידיעת ה', ובלשון הרמב"ם¹⁵ „אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעהו, ועל פי הדעה תהי' האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה¹⁵.”

ומזה מובן, שהפרטים האמורים לעיל בנוגע ל„ובלבבך” – (א) שעצם האהבה היא קרובה מאד לכל אדם, כי לכל איש ישראל יש אהבה טבעית להשם, (ב) לאידך צ"ל עבודה לגלות אהבה זו שתומשך לתוך כל פרטי כחות האדם, עד למעשה בפועל („בפיר . . לעשותו”), (ג) ואדרבה, דוקא אז נעשה האדם „קרוב” לתומ"צ, בבחינת „דרך ארוכה וקצרה”, דאף שהיא „ארוכה” מצד ה־ יגיעה, הרי סופה שהיא קצרה, שנכנסים לעיר אלקינו בלי מניעות ועיכובים – עד"ז ומעין זה ישנו בנוגע ל־ידיעת השם.

ויובן זה בהקדם שידיעת ה', היא ע"י אמונה פשוטה, או מתוך הכרח והבנת שכל האדם, דרך חקירה – ויש בזה מה שאין בזה:

דהנה „אמיתת המצאו”¹⁶ של הקב"ה היא למעלה מגדר השגה של נברא, כמ"ש הרמב"ם¹⁷ „שאינו כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת דבר זה על בוריו”, אלא שמאמין באמיתת המצאו. וזוהי המעלה באמונה על חקירת השכל, שהאמונה היא ב„אמיתת המצאו” של הקב"ה, ואילו שכל האדם יכול ל־ השיג מדעת קונו רק באופן מצומצם, „כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג”¹⁸,

שאינו זו „אמיתת המצאו” כמו שהיא: אבל לאידך, כיון שידיעה זו באה מצד הכרח וחקירת השכל, הרי היא פנימית יותר, כיון שבאה מן האדם עצמו ושכלו הוא, משא"כ ענין האמונה (שבא מצד ה' אחד"ש מאיר בנפשו) אפשר להיות באור פן של מקיף, ע"ד מרז"ל¹⁹ „גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריי””, דאף הגנב מא־ מין בהשם, שלכן מתפלל להקב"ה שיע־ זור לו להצליח בגניבתו, מ"מ בה בשעה עושה מעשה היפך ציווי ה'.

ד. ואולי י"ל שבזה מחולק הרמב"ם והראב"ד, שלהרמב"ם עיקר ענין ידיעת ה' היא הידיעה שעל ידי חקירת השכל, ולהראב"ד – ענין האמונה:

על דברי הרמב"ם²⁰ „בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו” כתב הראב"ד „יש אגדה²¹ בן שלש שנים שנאמר²² עקב אשר שמע אברהם בקולי, מנין עקב.” ויש לבאר טעמו של הרמב"ם שמביא דוקא הא שכן ארבעים הכיר את בוראו, כי לדעתו, עיקר הכרת הבורא היא כאשר באה מצד שכל האדם, וכן באב־ רהם, שזה שהכיר אברהם את בוראו היינו הכרתו מ„תבונתו הנכונה”²³

[כפי שהאריך שם, שהתחיל לשוטט בדעתו והוא קטן²⁴ והתחיל לחשוב ביום

19) ברכות סג, א – גירסת הע"י. וראה דקדוקי סופרים שם.

20) הל' ע"ז פ"א ה"ג.

21) נדרים לב, סע"א. כ"ר פס"ד, ד. ועוד.

22) תולדות כו, ה.

23) ומודגש ביותר דיוק הרמב"ם בזה, שהרי בפסוקים וברז"ל גם באברהם מפורשת מעלתו בענין האמונה כמ"ש (לך טו, ו) והאמין בה. ובמכילתא (בשלח יד, לא) „לא ירש אברהם אבינו העוה"ז והעוה"ב אלא בזכות האמונה שהאמין בה”, ונק' ראש למאמינים – ראה שמו"ר פכ"ג, ה ובמהרז"ו שם. שהש"ר פ"ד, ח (ב). ועוד.

24) וראה הגה"מ שם סק"א וסק"ב. כס"מ שם.

14) סוף הל' תשובה.

15) וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב „והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבוננו כו”.

16) ל' הרמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

17) שם ה"י.

18) הל' תשובה שם, ומסיים: כמו שבארנו

בהלכות יסודי התורה.

מלאכים בו ובקשו לדוחפו עד שאחז בכסא ומה הוצרך עוד".

לכאורה פלוגתתם היא – מהו עיקר השלימות בידיעת הבורא שאלי' צריך האדם להגיע, אם הידיעה הבאה ע"י השגת השכל או הידיעה ע"י אמונה (שאי אפשר להגיע אלי' ע"י השגה, אלא באה מלמעלה): לדעת הראב"ד השלימות הכי גדולה בהשגת משה היא מה שהשיג בעת מ"ת, "ראה בסיני" מה שבא מ' למעלה; אבל לדעת הרמב"ם, עיקר שלימות הידיעה היא מה שמבין ומשיג בשכלו, ולכן לא הסתפק משה במה שראה בסיני אלא ביקש לידע ולהשיג²⁸.

ה. ואולי י"ל, ששיטת הרמב"ם (ב' ספר היד²⁹) אינה (רק) כשיטת החוקרים שצ"ל גם חקירה שכלית, אלא היא שיטה ממוצעת.

דהנה בהלכות תשובה מבאר הרמב"ם באריכות היסוד של בחירה חפשית, "רשות"³⁰ לכל אדם נתונה אם רצה ל' הטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו, ומאריך בהסברת והכרח הדבר, ובסוף הפרק³¹ מקשה: "שמא תאמר והלא

ובלילה והי' תמי' האיך אפשר שיהי' הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהי' לו מנ' היג ומי יסבב אותו כו' ולא הי' לו מלמד ולא מודיע כו' ולבו משוטט ומבין עד שהשיג (בהיותו בן מ') דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה וידע שיש שם אלוקה אחד והוא מנהיג הגלגל כו'"]

– ולכן הביא (בספרו היד) הידיעה ד"בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו"³², דבן ארבעים לבינה³³: משא"כ לדעת הראב"ד עיקר ידיעת הבורא של אברהם היתה בדרך אמונה ע"י גילוי מהקב"ה, שלכן הביא שהי' "בן שלש שנים", שבפשטות בן שלש אינו בגדר להכיר את בוראו באופן של השגה והכרה מלאה.

עד"ז מצינו בנוגע להשגת משה רבינו ע"ה: הרמב"ם כתב³⁴ "מהו זה שביקש משה רבינו להשיג כשאמר³⁵ הראני נא את כבודך, ביקש לידע אמיתת המצאו של הקדוש ב"ה עד שיהי' ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקה צורתו בלבו שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר האנשים, כך ביקש משה רבינו להיות מציאות הקב"ה נפרדת בלבו משאר הנמצאים עד שידע אמתת המצאו כאשר היא, והשיבו ברוך הוא שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת דבר זה על בוריי".

ובכסף משנה שם מעתיק השגת ה' ראב"ד "אין דעתי מיושבת על זה שהרי ראה בסיני בארבעים יום של לוחות מה שלא ראה נביא מעולם עד שקנאו ה'

(28) ומודגש גם בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד בסוף ספר המדע, סוף הל' תשובה. ע"ש. ועוד.

(29) בנוגע לספרו מ"ג – ראה בארוכה מ"ש בפתיחה שם. וראה גם באגרת הרמב"ם לתלמידו ר' יוסף שנדפסה לפני הפתיחה שם. וראה לקו"ש חכ"ז (ע' 39 ובהערה 119 שם). ואכ"מ.

ועכ"פ מה שהרמב"ם לא הביא בס' היד "החקירות והבחינות כו'" (ראה ראש אמנה להאב"ר בנאל פי"ז), ע"ד שהביא במו"ג, מוכח, שבהלכה לא ס"ל שזה נכלל בחיוב דמצות ידיעת ה' – ראה ס' השיחות תשמ"ח (ח"א) ע' 7-206 הערה 22. ועוד.

(30) לשון הרמב"ם שם רפ"ה.

(31) ה"ה.

וראה בכ"ז בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 14 ואילך (ושיג). ע' 19 ואילך.

(25) אבות פ"ה מכ"א (לגריסט אדה"ז – מכ"ב).

(26) הל' יסודות פ"א ה"י.

(27) תשא לג, יח.

השאלה קשה מאד, ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו גזירה אבל היא כידיעת האצטגנינים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה כו".

ונ"ל בדעת הרמב"ם, שלדעתו מה שצ"ל חקירה שכלית, אינו רק בדברים שיש כח בשכל להשיגם על בורים, אלא גם בענינים, שאין בנו כח לידע, יש חיוב להתייגע ולהשיג זה גופא שענין זה למעלה מהשגתו.

וזהו הפלוגתא בין הרמב"ם והראב"ד: גם הראב"ד כ' שם, "טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה", אלא שע"פ הראב"ד, "תמימות התמימים" והשגה הם שני ענינים, ואין לערבם יחד, שהאמונה היא דבר שמעל לשכל האדם, מצד טבע איש ישראל, ואילו שכל הוא דבר הקשור עם מציאות ושכל האדם, שלכן ה"קצת תשובה" סמך הראב"ד היא דבר המתיישב בשכל האדם³⁵ – ובדברים שבהם צ"ל ענין האמונה, אין לערב ענין השכל:

אבל לדעת הרמב"ם חובת היגיעה להכיר ולידע ולהשיג אינה רק בדברים שהאדם מסוגל לקלוט בשכלו, אלא גם בענינים שהם למעלה מהשגת שכלו וטעם ודעת פשוט, וגם דברים אלו צריך שיונחו ויוקלטו בשכלו, ולכן כתב ה' רמב"ם שגם אופן ידיעת הקב"ה ש"אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא . . . אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כו" – צריך האדם, לידע ולהכיר בדבר זה, ועיי' ביני ויכיר שידיעתו של הקב"ה אינה בסתירה לבחירת ה' אדם.

הקב"ה יודע שזה יהי' צדיק או רשע או לא ידע, אם ידע שהוא יהי' צדיק אי אפשר שלא יהי' צדיק ואם תאמר שידע שיהי' צדיק ואפשר שיהי' רשע הרי לא ידע הדבר על בוריו, דע שתשובת שאלה זו ארוכה³⁶ מארץ מדה ורחבה מני ים וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר, כבר בארנו . . . שהקב"ה אינו יודע מדיעה שהיא חוץ ממנו כבני אדם שהם ודעתם שנים, אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו. וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא שנאמר³⁷ כי לא יראני האדם וחי כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא, הוא שהנביא אמר³⁸ כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, וכיון שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים אבל נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה אלא בראיות ברורות מדברי החכמה".

ובהשגת הראב"ד שם, "לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה, וטוב הי' לו להניח הדבר בתמימות התמימים . . . ואע"פ שאין תשובה נצחת על זה טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה ואומר אם היו צדקת האדם ורשעתו תלויים בגזירת הבורא ית' היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו והיתה לנו

(35) אף שמסכים, וכל זה איננו שוה, ה"ז מצד

תוכן וגוף התשובה, ולא לפי שהמדובר בדבר שלמעלה מהשגת האדם.

(32) ל' הכתוב – איוב י"א, ט.

(33) תשא לג, כ.

(34) ישעי' נה, ח.

בטבע כל איש ישראל, שהם מאמינים⁴⁰
בני מאמינים⁴¹.

אבל האמונה לחוד היא „דרך קצרה
וארוכה“, שעדיין אינה שוללת לגמרי
דברים המונעים ומעכבים כו', כי אמונה
מצד עצמה היא כמו דבר נפלא ורחוק
מהנהגת האדם (וכנ"ל בענין „גנבא אפום
מחותרתא כו").

ולכן צ"ל גם היגיעה בשכלו של
אדם, גם בענינים „שאינו בנו כח לידע“,
דאע"פ שענין ההשגה (ובפרט בענינים
אלו) דורש יגיעה רבה והיא „דרך
ארוכה“, הרי דוקא אז ה"ז „דרך קצרה“,
שנכנסים לעיר אלקינו בלי מניעות
ועיכובים, כי הידיעה וההשגה פועלת
על לב האדם, „דע את אלקי אביך
ועבדהו בלב שלם“⁴².

ז. כשם שהוא בענין מצות ידיעת ה'
בכלל, ועבודת הלב („ועבדהו בלב ש'
לם“) — כן הוא בנוגע לגילוי תורת ה'
חסידות, ד, את הכל עשה יפה בעתו⁴³,
וכשבאה העת — ו, „חשף ה' את זרוע
קדשו“⁴⁴, „חד משמי שמיא נחת“⁴⁵, מורנו
הבעש"ט נ"ע, שעל ידו נתגלתה תורת
החסידות, היינו שהרזין דאורייתא, ש'
מצד גדרי התורה הם בחי' רז וסתים,

ועפ"ז יש לומר, שזהו גם אחד מ'
הביאורים בב' לשונות (לגירסת כמה
מפרשים) שכתב הרמב"ם בנוגע למצוה
ראשונה — שבסהמ"צ³⁶ כתב שמצוה
להאמין ובספר היד³⁷ נקט „לידע“ —
שיסוד הדבר הוא באמונה, כי ב„אמיתת
המצאו“ אא"פ להיות השגה על בוריו
כ"א רק ענין האמונה, אבל לאידך, בזה
גופא מוכרחת הידיעה („לידע“), שהאדם
צריך להתבונן כפי שיד שכלו מגעת
להבין ולידע גם בדברים אלו שלמעלה
מהכרח שכלי³⁸.

וזהו גם כוונת הרמב"ם בנוגע לב'
קשת משה (הנ"ל)³⁶ „ביקש לידע אמיתת
המצאו של הקדוש ב"ה... והודיענו ב"ה
מה שלא ידע אדם לפניו כו' עד שהשיג
אמיתת המצאו כו'“, שזה ה' באופן של
השגה, היינו לא רק ראי' ואמונה, אלא
בא בהשגתו של משה, וזה בא דוקא ל'
אחרי בקשת משה³⁹ לידע אמיתת הקב"ה.

ו. ועפ"ז נמצא, שגם בענין הידיעה
באלקות המביאה לידי אהבה ישנם אותם
האופנים הנ"ל בענין האהבה:

בתחלה צ"ל אמונה פשוטה, „להאמין“
באמיתת המצאו, שדבר זה הוא קרוב
מאד לכל אדם, כי ענין האמונה ישנו

(36) מ"ע א — גירסת הנפוצה. וראה הנסמן ב'
לקו"ש חכ"ז ע' 114-5 הערות 10, 13.
(37) ריש ה' יסוה"ת, ובמנין המצות בריש ספר
היד מ"ע א.

(38) ראה בארוכה בביאור דברי הרמב"ם
בהלכות הראשונות דספר היד ובסימום „יודעים
דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כו'“ —
בהדרגים על הרמב"ם דשנות תש"ה (קה"ת,
תשמ"ה) תשמ"ו (לקו"ש חכ"ז ע' 250 ואילך). ועוד.
(39) עפ"ז יש לבאר מ"ש בכס"מ שם (הל'
יסוה"ת פ"א ה"י — בסופו) בתירץ קושיית הראב"ד,
במש"א הקב"ה (תשא לג, יט) וחונתי את אשר אחז.

(40) שבת צז, א. שמור"פ פ"ג, יב.

(41) וראה מאמרי אדה"צ פרשיות התורה ח"ב ע'
תרנ"ג, תרנ"ו. אוה"ת תשא ע' איתתלח ואילך. ס"ע
איתתעט ואילך. ועוד.

(42) דה"א כה, ט.

(43) קהלת ג, יא. ובקה"ר שם. ושם עה"פ (ג, א)
„לכל זמן ועת לכל חפץ“. וראה לקו"ש ח"ז ע' 206
ואילך (ובסוף המשך תרס"ו) ובנסמן שם — בארוכה.
ועוד.

(44) אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ נ"ע ח"ד ע'

שיג (ע"פ ל' הכתוב ישע"י נב, י).

(45) לקו"ד ח"א לא, ב.

ויראה זו קשורה עם הקב"ה, שלמעלה מטר"ד.

ודרך זו היא „דרך ארוכה וקצרה“ בעבודת ה', כי דבר זה שהאמונה שמצד עצם הנשמה תחדור לכל כחות הנפש באופן פנימי, ה"ז „דרך ארוכה“, אבל היא היא הדרך הקצרה והבטוחה להכנס ל„עיר אלקינו“, כי לא נשארו שום דבר רים המונעים ומעכבים שיכולים להכשיר לו בכניסתו לעיר אלקינו, כי כל כחות נפשו, חב"ד שבנפש וחג"ת שבו, וכן בחי' נה"י שבו, כולם חדורים באופן פנימי בחיות בעבודת ה', וא"כ האדם כולו בכלל ובפרט נכנס לעיר אלקינו.

ושלימות ענין זה יהי' „באותו הזמן... (כאשר) יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר⁴⁶ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים“.

(משיחות ש"פ תזרי"ט וש"פ אמור תשמ"ב)

נמשכו ונתגלו על ידי הבעש"ט וצדיקי עולם, תלמידיו ותלמידי תלמידיו⁴⁷, ועי"ז נמשך גילוי סתים דקוב"ה כפי שהוא ית' למעלה מגדר שכל האדם.

וסדר התגלות זו היא, שלראשונה נתגלתה האמונה בפנימיות התורה, שבכללות זוהי הדרך ד, צדיק באמונתו יחי"י⁴⁸, „אל תקרי יחי' אלא יחי"י, עי"י גילוי הנשמה של כאו"א מישראל"י; אבל שלימות גילוי תורת החסידות, באופן שתהי' „דרך ארוכה וקצרה“ (שאז נכנסים לעיר אלקינו בלי מניעות ועיכובים כו'), היא כאשר האמונה חודרת לשכלו של האדם, באופן ששכלו מבין ויודע את ה' בהתאם להאמונה, וכן גם במדותיו, שלא רק שלפי ערך השכל וההתבוננות מוליד בלבו אהבת ה' ויראת ה' (לא רק חיות בלב באופן כללי), אלא שגם אהבה

(46) ראה אגרות קודש שם.

(47) חבקות ב, ד. וראה מכות בסופה (כד, א).

תניא פל"ג (מב, א"ב).

(48) בהבא לקמן ראה לקו"ש חכ"ד ע' 182

ואילך.

(49) רמב"ם סוף הל' מלכים.

(50) ישע"י יא, ט.

ראש השנה*

תוס' (וכן ברא"ש ור"ן) פי', תקיעות וברכות מעכבות זו את זו, היינו ש' התקיעות מעכבות זו את זו והברכות מעכבות זו את זו, כשמברך מלכיות זכרונות ושופרות מברך שלשתן או לא יברך כלל, וכן תקיעות שברים תרועות אי בקי בשלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע" – אבל אין הברכות מעכבות התקיעות, וכן התקיעות אינן מעכבות את הברכות.

[ועד' פליגי הרמב"ם והראב"ד, ש' הרמב"ם כ' להדיא ש' התקיעות אינן מעכבות את הברכות והברכות אינן מעכבות את התקיעות", והראב"ד השיג ד"ש של ר"ה מעכבות זו את זו", וכוונתו כדעת רש"י, שהברכות מעכבות לתקיעות והתקיעות לברכות^[1]].

ובפשטות נראה שפלוגתא זו תלוי' בפירוש המשך דברי הגמ' (הטעם על דין זה) "מ"ט כו' אמרו לפני . . . מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כו' זכרונות כו' ובמה בשופר".

דהנה בפירוש סיום המאמר, ובמה

א. איתא במס' ר"ה (קרוב לסופה) "תנו רבנן תקיעות וברכות של ר"ה . . מעכבות, מאי טעמא אמר רבה אמר הקב"ה אמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרוני כם לטובה, ובמה בשופר".

ופליגי רש"י ותוס' בפירוש דברי הברייתא, "תקיעות וברכות . . מעכבות": מפרש"י שכתב, "אם בירך ולא תקע", משמע, שהתקיעות מעכבות הברכות וכן הברכות מעכבות התקיעות: אבל ה-

(1) סיום מס' ר"ה.

(1) לד, ב.

(2) ברייתא, הובאה גם לעיל במס' ר"ה טז, סע"א (וראה גם תוספתא ר"ה פ"א, יא. ספרי בהעלותך י', י). – ובהגהות חשק שלמה לר"ה שם (טז, א) תמה דשם היא ברייתא וכאן היא מימרא דרבה (ומסיים: ודוחק לומר שרבה לא שמיע לי' ברייתא זו). ולכאורה יש לומר, שהחידוש בדברי רבה הוא רק שזהו טעם להדין דמעכבות זא"ז (ואולי י"ל שאז הול"ל, "אמר רבה, כדתניא כו' וכיו"ב. ובריי"ף (ורא"ש. וכן בריטב"א, הובא בהערה 17) הגירסא, "כדרבא, דאמר רבא א"ל הקב"ה כו'").

(3) שם (לד, ב) ד"ה תקיעות.

(4) וכן מובא בתוספתא מנחות (פ"ו, ו) – ראה חסדי דוד ומצפה שמואל לתוספתא שם (וראה מנחת יבחרים שם). צפעי"נ על הרמב"ם הל' שופר ספ"ג.

(5) שם לג, ב ד"ה שיעור.

(6) ר"ה פ"ד ס"ד.

(7) לריי"ף ר"ה שם (וכן בחי' הר"ן שם). – וכ"ה בר"ה ר"ה שם. ריי"ף שם לפני"ז – לד, א. רשב"א וריטב"א שם.

(8) הל' שופר ספ"ג. וכן נפסק להלכה בטור ורמ"א או"ח סתקצ"ג ס"ב. שו"ע אדה"ש שם ס"ד.

(9) לח"מ שם. ועוד.

(10) וראה ביישוב קושיות התוס' (ורא"ש ור"ן) הנ"ל על דעת רש"י – חסדי דוד לתוספתא מנחות שם. ערוך לנר לר"ה שם (לד, ב). צפעי"נ על ה' רמב"ם שם. ועוד.

(*) אבל להעיר, שבתוספתא לפנינו לא הובא הסיום. ובמה בשופר" (וראה ריא"ז שבהערה 40) [והברייתא דספרי בהעלותך שם היא בסגנון שונה, שבה מבאר הסדר דמלכיות זכרונות ושופרות. ע"ש] – וראה לקמן בפנים שלדעת רש"י עיקר כוונת רבה (לענין ברכות ותקיעות מעכבות זא"ז) היא לסיום זה. ובמה בשופר".